

УДК 351.823.1:[639.2/.3+639.1.092]:349.6(477:4-6ЄС)
DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.6-63.5>

АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Крайнюков О. М., Щокіна М. М.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майд. Свободи, 4, 61022, м. Харків
kraynukov@karazin.ua, m.shchokina@karazin.ua

У статті здійснено комплексний аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення рибного господарства України в умовах трансформаційних процесів, спричинених економічними викликами, необхідністю адаптації до стандартів Європейського Союзу та воєнними діями. Наголошено на стратегічному значенні рибної галузі в забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні водних екосистем та підтриманні соціально-економічної стабільності прибережних регіонів.

Метою статті є обґрунтування напрямів вдосконалення нормативно-правової бази рибного господарства України через систематизацію чинних актів та розробку заходів щодо гармонізації національного законодавства з вимогами Спільної рибальської політики ЄС.

Розкрито ключові проблеми чинної нормативної бази: фрагментарність, застарілість окремих положень, неповне узгодження між законами та підзаконними актами, недосконалість механізмів контролю та відповідальності, а також недостатність гармонізації з регламентами ЄС, зокрема у сфері Спільної рибальської політики та екологічного моніторингу. Особливу увагу приділено аналізу діяльності центральних органів виконавчої влади, що здійснюють управління та контроль, а також міжнародним зобов'язанням України у сфері охорони водних біоресурсів.

У статті доведено, що оновлення законодавчої системи є критично необхідним для підвищення ефективності охорони водних біоресурсів, протидії браконьєрству, розвитку аквакультури та забезпечення сталого управління рибними запасами. Запропоновано комплекс заходів щодо модернізації нормативно-правової бази, посилення міжвідомчої взаємодії, удосконалення методик оцінювання збитків та розширення інструментів екологічної відповідальності. Отримані результати можуть бути використані в державному управлінні, наукових дослідженнях та практичній діяльності суб'єктів рибної галузі.
Ключові слова: рибне господарство, нормативно-правова база, аквакультура; водні біоресурси, євроінтеграція, гармонізація, спільна рибальська політика, оцінювання збитків, браконьєрство, стале управління.

Analysis and ways of improving the regulatory and legal framework of fisheries in Ukraine in the context of European integration. Krainiukov O., Shchokina M.

The article provides a comprehensive analysis of the current state of regulatory and legal provision for the fisheries sector in Ukraine under conditions of transformational processes caused by economic challenges, the need for adaptation to European Union standards, and military actions. Emphasis is placed on the strategic importance of the fishing industry in ensuring food security, preserving aquatic ecosystems, and maintaining the socio-economic stability of coastal regions.

The purpose of the article is to substantiate the directions for improving the regulatory framework of the fisheries sector of Ukraine by systematizing current legislation and developing measures to harmonize national legislation with the requirements of the EU Common Fisheries Policy (CFP).

Key problems of the current regulatory framework are revealed: fragmentation, outdated individual provisions, incomplete consistency between laws and by-laws, imperfections in control and liability mechanisms, and insufficient harmonization with EU regulations, particularly in the sphere of the CFP and environmental monitoring. Special attention is paid to analyzing the activities of central executive bodies responsible for management and control, as well as Ukraine's international obligations in the field of aquatic bioresource protection.

The article proves that updating the legislative system is critically necessary to enhance the effectiveness of aquatic bioresource protection, counter poaching, develop aquaculture, and ensure the sustainable management of fish stocks. A complex of measures is proposed for the modernization of the regulatory and legal framework, strengthening inter-agency cooperation, improving damage assessment methodologies, and expanding instruments of environmental liability. The obtained results can be utilized in public administration, scientific research, and the practical activities of actors within the fishing industry. *Key words:* fisheries, regulatory and legal framework, aquaculture, aquatic bioresources, european integration, harmonization, common fisheries policy, damage assessment, poaching, sustainable management.

Постановка проблеми. Рибне господарство України, як невід’ємна частина агропромислового комплексу та стратегічно важлива галузь, що охоплює аквакультуру, рибальство у внутрішніх водоймах та морський промисел, має багатогранне значення, яка охоплює економічну, соціальну, продовольчу та екологічну сфери [1]. Ця галузь є критично важливою для забезпечення населення цінним джерелом білка, вітамінів і мікроелементів та для відновлення експортного потенціалу держави. Проте, з початком повномасштабної військової агресії, галузь зіткнулася із серйозними викликами, що потребують негайного системного відновлення та трансформації.

Ключова проблема полягає у необхідності забезпечення безпеки водних біоресурсів та продовольчої безпеки на тлі руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та значних екологічних збитків, завданих водним об’єктам. Це ставить під загрозу екологічну рівновагу та сталий розвиток, вимагаючи особливої уваги до охорони водних біоресурсів.

Ефективне функціонування рибного господарства України охоплює не тільки промислове рибальство, а ще охорону водних біоресурсів. В Україні нормативно-правова база, що регулює рибне господарство, включає закони, постанови Кабінету Міністрів та відомчі накази. Ця система має як сильні сторони, так і значні недоліки, що перешкоджають ефективному управлінню водними біоресурсами. Актуальність аналізу законодавчої бази є надзвичайно важливою, оскільки неузгодженість норм та наявність застарілих регуляторних актів у сфері аквакультури, контролю за незаконним виловом (браконьєрством) та управлінням державним рибогосподарським майном безпосередньо лімітують економічний розвиток галузі та підривають екологічну стійкість природних водних екосистем.

Актуальність дослідження. Для сталого функціонування агропромислового комплексу необхідно забезпечити екологічну стійкість природних ресурсів. Ключовим внутрішнім фактором, який регулює політику різних галузей, а зокрема і рибного господарства є нормативно-правова база. А ефективне функціонування нормативно-правової бази у сфері рибного господарства забезпечується діяльністю спеціалізованих органів. Актуальний огляд законодавчої бази, необхідний для виявлення та усунення проблемних аспектів, які гальмують сталий розвиток. Аналіз законодавчих документів також є актуальним з огляду на міжнародні зобов’язання та стратегічний курс України на євроінтеграцію. Постійне оновлення законодавства та прагнення до гармонізації з європейськими стандартами, зокрема імплементація Спільної рибальської політики та екологічних директив ЄС, є необхідною умовою для інтеграції української рибної галузі у внутрішній ринок ЄС [2]. Незважаючи на динамічний розвиток галузі, наяв-

ність військового конфлікту створює значну невизначеність та ускладнює практичну реалізацію багатьох норм, що вимагає адаптивного підходу.

Для захисту водних біоресурсів, економічного зростання та євроінтеграції, необхідна систематизація та верифікація чинної нормативно-правової бази, усунення виявлених правових колізій і заповнення регуляторних прогалин, а також формування ефективних інструментів для сталого розвитку аквакультури та посилення охорони водних біоресурсів. Це є критично важливим для забезпечення раціонального використання, охорони та відтворення водних біоресурсів України [3].

Зв’язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. У розрізі дослідження впровадження біологічних систем для раннього запобігання забрудненню вод, проведено аналіз затверджених методик розрахунків збитків заподіяних водним об’єктам та рибному господарству, виявлена неузгодженість норм та наявність застарілих регуляторних актів [4].

Дослідження безпосередньо спрямоване на розробку та впровадження оновленої системи науково-практичних рекомендацій, які вдосконалюють механізми державного управління. Це включає формування ефективних інструментів для сталого розвитку аквакультури та посилення охорони водних біоресурсів. Практична реалізація результатів дослідження має вирішальне значення для збереження продовольчої безпеки, відновлення експортного потенціалу та переведення абстрактної екологічної відповідальності у фінансові зобов’язання для захисту і відновлення водних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Водні біоресурси України регулюються комплексною, але розгалуженою системою законодавства. Ця система включає:

1. Спеціалізовані закони: «Про рибне господарство...» [5], «Про аквакультуру» [6], які визначають основні правові, економічні та організаційні засади.
2. Кодекси: Водний [7] та Земельний кодекс [8], які регулюють правовий режим водних об’єктів та земель водного фонду.
3. Підзаконні акти: ключові постанови та накази Кабінету Міністрів України і Міністерства аграрної політики та продовольства України, а саме «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, завданої порушенням законодавства про рибне господарство внаслідок незаконного добування (вилову), знищення або пошкодження водних біоресурсів, а також незаконного знищення чи погіршення середовища існування водних біоресурсів» (від 29.09.2023 № 1042) [9], «Про затвердження Правил любительського рибальства» (від 19.09.2022 № 700) [10] і які забезпечують практичні механізми: фінансової відповідальності (такси за шкоду), раціонального використання (квотування), державного контролю (Правила любительського рибальства,

дистанційний контроль) та відтворення ресурсів (рибогосподарська меліорація).

Ефективність нормативно-правової бази забезпечується діяльністю Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державне агентство меліорації та рибного господарства України (Держрибагентство) та Державної екологічної інспекції України.

Політика галузі рибного господарства України керується не тільки наказами, постановами, кодексами, але і методиками розрахунків збитків та встановлених такс. В Україні розмір збитків, завданих рибному господарству, розраховується на основі затверджених Кабінетом Міністрів України такс, а також методик, що визначаються наказами профільних міністерств. Ці документи надають формули для обчислення шкоди залежно від виду порушення.

Методики розрахунку збитків є абсолютно необхідними для галузі рибного господарства, бо контролюють механізм розрахунку фінансового розміру шкоди, завданої порушенням законодавства та мають превентивну функцію.

Методики розрахунку збитків є економічним інструментом реалізації екологічної політики, що переводить абстрактну відповідальність у фінансові зобов'язання для захисту і відновлення водних ресурсів держави, також вони створюють єдиний, стандартизований підхід до оцінки шкоди на всій території країни. Це унеможливує суб'єктивне визначення розміру збитків інспектором, забезпечує рівність усіх порушників перед законом та є законною підставою для притягнення до відповідальності [11].

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, завданої порушенням законодавства про рибне господарство внаслідок незаконного добування (вилову), знищення або пошкодження водних біоресурсів, а також незаконного знищення чи погіршення середовища існування водних біоресурсів» (від 29.09.2023 № 1042) є ключовим документом, що регулює обчислення збитків за порушення законодавства про рибне господарство. Вона затверджує єдині такси для всіх порушників, як фізичних, так і юридичних осіб, які займалися незаконним виловом або знищенням водних біоресурсів, незаконним знищенням або погіршенням середовища існування, виловом риби у заборонені періоди або місцях.

Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища» (від 18.05.1995 № 36, редакція від 18.07.2011) [12] застосовується для розрахунку шкоди, завданої внаслідок забруднення водойм, що призвело до масової загибелі водних біоресурсів. Ця Методика є застарілою, що ускладнює її застосування, але вона передбачає важливі інструменти для оцінки шкоди,

завданої рибним ресурсам не від прямого вилову, а від забруднення водного середовища. Розрахунки проводяться на основі даних про концентрацію шкідливих речовин у воді, розміру площі забруднення та інших факторів.

Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів» (від 20.07.2009 № 389) встановлює порядок розрахунку збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: забруднення водних об'єктів, самовільне водокористування водних ресурсів, порушення правил експлуатації водогосподарських об'єктів [13].

Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252 «Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами» застосовується у разі, коли шкода рибному господарству завдана не прямим виловом, а забрудненням, засміченням вод або самовільним користуванням водними ресурсами [14]. Ця Методика містить складні формули, які враховують категорію водного об'єкта, а саме, водні об'єкти, що використовуються або можуть використовуватися для цілей рибного господарства, мають підвищений коефіцієнт, що збільшує розмір збитків у разі забруднення. А також, кількість та токсичність забруднюючих речовин, площу забруднення та інші екологічні чинники.

Система регулювання водних біоресурсів України є комплексною та розгалуженою, базуючись на спеціалізованих законах, кодексах та численних підзаконних актах [15]. Ключовими інструментами є методики розрахунку збитків та затверджені такси. Постанова КМУ від 29.09.2023 № 1042 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди...» ефективно регулює обчислення збитків за прямий вилов. Однак, наявність кількох методик для розрахунку шкоди від забруднення (Накази «Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству...» від 18.05.1995 № 36, редакція від 18.07.2011, «Про затвердження Методики розрахунку розмірів...» від 20.07.2009 № 389, «Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних...» від 21.07.2022 № 252) свідчить про системну складність. Методика № 36 (1995) визнається застарілою, що створює прогалину в ефективній оцінці непрямой шкоди, завданої рибопродуктивності водойм.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на наявність законодавчої основи, не вирішеною залишається проблема застарілості та неефективності оцінки непрямой шкоди водним біоресурсам від забруднення.

Аналіз методик виявив прогалини в оцінці збитків. Цей механізм розрахунку збитків, завданих забрудненням, частково ґрунтується на наказі Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища» (від 18.05.1995 № 36, редакція від 18.07.2011), який є застарілим і ускладненим для практичного застосування в сучасних умовах. Ця методика не враховує впливу сучасних полютантів та не відповідає вимогам екологічного моніторингу ЄС.

Чинне законодавство сприяє притягненню до відповідальності, але недостатня імплементація превентивних механізмів, таких, як вимоги Водної Рамкової Директиви ЄС 2000/60/ЄС (від 23.10.2000) [16], не дозволяє ефективно запобігати забрудненню [17].

Новизна. Наукова новизна полягає у обґрунтуванні необхідності актуалізації Методики «Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища» (від 18.05.1995 № 36, редакція від 18.07.2011) та впровадженні у нормативну базу біотестування та біоіндикації як обов'язкових критеріїв оцінки екологічного стану вод [18]. Це дозволить поєднати фінансово-правову оцінку збитків із сучасною екологічною методологією ЄС, забезпечуючи більш точне визначення шкоди від забруднення, яке не завжди фіксується лише хімічними методами [19, 20].

Методологічне або загальнонаукове значення.

Дослідження має загальнонаукове значення як внесок у розвиток екологічного права та практичне застосування екологічних знань та методів для вирішення проблем, пов'язаних з водними екосистемами. Воно пропонує методологічний підхід до гармонізації національного та європейського законодавства у сфері водних ресурсів, зокрема, шляхом імплементації вимог Спільної рибальської політики та Директив щодо контролю забруднення (Водна Рамкова Директива 2000/60/ЄС (від 23.10.2000), Директива 2010/75/ЄС (від 24.10.2010) про промислові викиди) [21].

Викладення основного матеріалу. Нормативно-правовий комплекс та органи управління рибного господарства визначаються спеціалізованими законами, але значний обсяг регулювання припадає на підзаконні акти. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, завданої порушенням законодавства про рибне господарство внаслідок незаконного добування (вилову), знищення або пошкодження водних біоресурсів, а також незаконного знищення чи погіршення середовища існування водних біоресурсів» (від 29.09.2023 № 1042) є ключовим фінансово-правовим інструментом, що встановлює уніфіковані такси за незаконний

вилов, забезпечуючи стандартизований підхід до оцінки шкоди на всій території. Управління здійснюється Мінагрополітики (формування політики) та Держрибагентством (реалізація політики, контроль, встановлення лімітів).

Методики розрахунку збитків виконують превентивну функцію. Хоча Постанова № 1042 ефективна для оцінки прямих збитків, оцінка непрямих збитків від забруднення залишається вразливою через застарілість Наказу № 36 (1995). Інші методики, такі як наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252 «Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами», також застосовуються для розрахунку шкоди від забруднення вод, враховуючи категорію об'єкта, але вимагають доповнення біологічними критеріями.

Україна зобов'язана імplementувати ключові акти ЄС:

- Спільна рибальська політика: Регламенти № 1380/2013 (стале управління, MSY) [22], № 1224/2009 (контроль) [23] та № 1005/2008 (боротьба з ННН-рибальством) [24].

- Екологічні директиви: Директива 2000/60/ЄС (ВРД) вимагає досягнення «доброго екологічного стану» водних об'єктів, а Директива 2010/75/ЄС [25] (промислові викиди) вимагає застосування Найкращих доступних технологій (НДТ). Методики ЄС охоплюють увесь цикл контролю – від технологічного запобігання до екологічної оцінки стану водойм [26, 27].

Головні висновки. Законодавча база рибного господарства України потребує негайної актуалізації, оскільки наявність застарілих методик (зокрема, Наказу № 36) створює системну прогалину в ефективній оцінці непрямой шкоди від забруднення вод.

Ключовим напрямом трансформації є повна імплементація законодавства ЄС, включаючи регламенти Спільної рибальської політики та Водну Рамкову Директиву.

Для посилення превентивної функції контролю необхідно впровадити в нормативну базу біотестування та біоіндикацію як обов'язкові критерії оцінки екологічного стану, що забезпечить науково обґрунтовану основу для актуалізації методик розрахунку збитків.

Перспективи використання результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для розробки проєкту оновленої Методики розрахунку збитків, гармонізованої з європейськими екологічними стандартами. Це підвищить ефективність роботи Держрибагентства, сприятиме посиленню фінансової відповідальності за екологічні правопорушення, та забезпечить формування більш стійкої і прозорої системи управління рибним господарством України в умовах європейської інтеграції.

Література

1. Талдонова К. Г. Публічне адміністрування сферою аквакультури : дис. ... д-ра філософії з галузі право / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2022. 219 с.
2. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. *Український центр європейської політики* : звіт / Грипольська Г. та ін. Київ, 2023. 64 с.
3. Тютюнник Г. О. Розвиток інституційного забезпечення марикультури в Україні: імплементація міжнародного досвіду. *Economic Innovations*. 2022. Vol. 24, Issue 2 (83). С. 158–184. [https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2\(83\).158-184](https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2(83).158-184)
4. Nakhle, P., Stamos, I., Proietti, P., Siragusa, A. Environmental monitoring in European regions using the sustainable development goals (SDG) framework. *Environmental and Sustainability Indicators*. 2024. Vol. 21, 100332. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2023.100332>
5. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08 лип. 2011 р. № 3677-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 17. Ст. 155. (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.08.2024 № 3332-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>
6. Про аквакультуру: Закон України від 18 верес. 2012 р. № 5293-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 7. Ст. 67. (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.08.2025 № 4000-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17#Text>
7. Водний кодекс України: Кодекс України від 06 черв. 1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189. (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.08.2025 № 4000-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27. (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.08.2025 № 4000-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
9. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, завданої порушенням законодавства про рибне господарство внаслідок незаконного добування (вилову), знищення або пошкодження водних біоресурсів, а також незаконного знищення чи погіршення середовища існування водних біоресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 верес. 2023 р. № 1042. *Офіційний вісник України*. 2023. № 88. Ст. 5046. (Із змінами, внесеними згідно із Постановою КМУ від 15.08.2025 № 800). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1042-2023-%D0%BF#Text>
10. Про затвердження Правил любительського рибальства: затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 верес. 2022 р. № 700. *Офіційний вісник України*. 2022. № 79. Ст. 4734. (Із змінами, внесеними згідно із Наказом МАП від 15.08.2025 № 900). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1412-22#Text>
11. Нормативно-правова база рибного господарства України перебуває у стані постійного розвитку. *Державне агентство меліорації та рибного господарства України*: веб-сайт. URL: <https://darg.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2025).
12. Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки від 18 трав. 1995 р. № 36. (Редакція від 18.07.2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-95#Text>
13. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20 лип. 2009 р. № 389. *Офіційний вісник України*. 2009. № 71. Ст. 2434. (Із змінами, внесеними згідно із Наказом МОНПС від 15.08.2025 № 900). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09#Text>
14. Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами: затв. наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21 лип. 2022 р. № 252. *Офіційний вісник України*. 2022. № 63. Ст. 3794. (Із змінами, внесеними згідно із Наказом МЗДПР від 15.08.2025 № 900). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0900-22#Text>
15. Артем'єв О. С. Трансформація державного управління розвитком морегосподарського комплексу України : дис. ... д-ра філософії з галузі публічне управління та адміністрування / Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, 2023. 221 с.
16. Директива 2000/60/ЄС (від 23.10.2000) Європейського Парламенту та Ради, що встановлює рамки Співтовариства для дій у сфері водної політики (Водна Рамкова Директива). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2000. L 327/1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962
17. Outinen O., Bailey S. A., Broeg K., Chasse J., Clarke S., Daigle R. M., Gollasch S., Kakkonen J. E., Lehtiniemi M., Normant-Saremba M., Ogilvie D., Viard F. Exceptions and exemptions under the ballast water management convention – Sustainable alternatives for ballast water management? *Journal of Environmental Management: science.direct : journal and books*. 2021. Vol. 293, 112823. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.112823>
18. Крайнюкова А. М., Крайнюков О. М., Кривицька І. А. Використання методик біотестування для оцінювання екологічного стану поверхневих вод. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Екологія»*. 2021. Вип. 24. С. 103–116. <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2021-24-09>
19. Крайнюков О., Кривицька І., Найдьонова О. Алгоритм оцінюванню базового набору таксонів задля визначення їх ефективності. *Український журнал природничих наук* 2024. Вип. 8. С. 252-269. <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.8.2024.26>
20. Jusoh N. A. W., Chai M. K., Wong L. S., Ong G. H., Voon B. W. N. Bioindication of heavy metals in aquatic environment using photosynthetic pigments in cyanobacteria. *South African Journal of Chemical Engineering: science.direct : journal and books*. 2020. Vol. 34. P. 78–81. <https://doi.org/10.1016/j.sajce.2020.05.011>
21. Директива 2010/75/ЄС (від 24.10.2010) Європейського Парламенту та Ради про промислові викиди (комплексне запобігання та контроль забруднення). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2010. L 334/17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-10#Text

22. Регламент (ЄС) № 1380/2013 (від 11.12.2013) Європейського Парламенту та Ради про Спільну рибальську політику (СПР). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2013. L 354/22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_040-13#Text
23. Регламент (ЄС) № 1224/2009 (від 20.11.2009) Європейського Парламенту та Ради про систему контролю, інспекцій та забезпечення виконання правил, що застосовуються до Спільної рибальської політики. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2009. L 343/1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-09#Text
24. Регламент (ЄС) № 1005/2008 (від 29.09.2008) Європейського Парламенту та Ради, що встановлює систему Співтовариства для запобігання, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та неконтрольованого (ННН) рибальства. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2008. L 286/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1005/oj>
25. Директива 2010/75/ЄС (від 24.10.2010) Європейського Парламенту та Ради про промислові викиди (комплексне запобігання та контроль забруднення). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2010. L 334/17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-10#Text
26. Україна приєдналась до міжнародної угоди про боротьбу з незаконним рибальством. *Liga.net*: веб-сайт. URL: <https://www.ukr.net/news/details/society/108053531.html> (дата звернення: 25.09.2025).
27. Gamberoni P. and et. European perspectives on *Litopenaeus vannamei* aquaculture: An expert's survey. *Aquaculture Reports: science.direct : journal and books*. 2025. Vol. 42, 102732. <https://doi.org/10.1016/j.aqrep.2025.102732>

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025